

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับความพร้อม

Mckechnie (1966) ได้ให้ความหมายของความพร้อมว่า หมายถึง ลักษณะที่ผู้กระทำมีความคล่องตัว กระตือรือร้น ความตั้งใจในการทำพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมที่ทำนั้นบรรลุผลสำเร็จ

Good (1973) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับความพร้อมไว้ว่าเป็นความสามารถตกลงใจตามความปรารถนาและความสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ความพร้อมเกิดจากลักษณะทางวุฒิภาวะ ประสบการณ์ และอารมณ์ของผู้เรียน ความพร้อมจึงเป็นการพัฒนาให้มีความสามารถที่จะเรียนหรือทำกิจกรรม

Cronbach (1974) ให้ความหมายของความพร้อมของผู้เรียน หมายถึง ผู้เรียนที่แสดงออกได้ทั้งในการใช้ภาษา การสังเกตพื้นฐาน ประสบการณ์เดิมและอื่นๆ ความพร้อมขึ้นอยู่กับระดับวุฒิภาวะทางกาย ใจ และสติปัญญา

Downing and Thackray (1971) ได้แบ่งองค์ประกอบของความพร้อมไว้ 4 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบทางกายภาพ (physical factors) ได้แก่ ความพร้อมทางด้านร่างกายทั่วไป
2. องค์ประกอบทางด้านสติปัญญา (intellectual factors) ได้แก่ ความพร้อมทางสติปัญญา โดยทั่วไป ความสามารถในการรับรู้ (perception) และความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล
3. องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม (environmental factors) ได้แก่ ประสบการณ์ด้านสังคม
4. องค์ประกอบด้านอารมณ์ แรงจูงใจ และบุคลิกภาพ (emotion, motivation and personality factors) ได้แก่ ความมั่นคงทางด้านอารมณ์และความต้องการที่จะเรียนรู้

2.2 การปฏิบัติทางการเกษตรที่เหมาะสม

การปฏิบัติทางการเกษตรที่เหมาะสม (Good Agricultural Practice, GAP) คือ แนวทางในการทำเกษตรกรรมเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุนและขบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืนทางการเกษตร และไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2554)

ในการขอรับการรับรองระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมนั้น หน่วยงานที่สามารถออกใบรับรองมีทั้งหน่วยงานภาคเอกชนและรัฐบาล ซึ่งภาคเอกชนจะอยู่ในรูปของบริษัทที่ทำหน้าที่ออกใบรับรอง โดยทางผู้ขอการรับรองจะเป็นผู้ติดต่อหน่วยงานออกใบรับรอง (certification body หรือ CB) ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจาก GlobalGAP ให้เข้าไปตรวจสอบระดับมาตรฐานในแปลงปลูก สำหรับหน่วยงานออกใบรับรองมาตรฐาน GlobalGAP ในประเทศไทย คือ บริษัท SGS Thailand บริษัท BCS Thailand และบริษัท P&H Agro Control Co. ซึ่งเป็นตัวแทนในการออกใบรับรอง บริษัทเหล่านี้จะส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบแปลงเพาะปลูก และโรงงานผลิตสินค้าที่ต้องการขอใบรับรองเพื่อตรวจสอบและประเมินผลตามมาตรฐานให้กับผู้ผลิต ผู้นำ และผู้ส่งออกสินค้าเกษตร ทั้งนี้การขอใบรับรองจากหน่วยงานภาคเอกชนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 70,000 – 100,000 บาท กับการได้รับอายุใบรับรอง 1 ปี

ส่วนของภาครัฐบาล หน่วยงานที่รับผิดชอบในการออกใบรับรองมาตรฐาน ThaiGAP คือ กรมวิชาการเกษตร โดยผู้ขอการรับรองจะต้องยื่นคำขอ พร้อมหลักฐานและเอกสารต่างๆต่อกรมวิชาการเกษตรและต้องยินยอมให้ผู้แทนจากกรมวิชาการเกษตรดำเนินการตรวจประเมินแปลงของเกษตรกร รวมทั้งยินยอมให้ผู้แทนจากหน่วยรับรองระบบงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการรับรองดำเนินการสังเกตการณ์การตรวจประเมินของคณะผู้ตรวจประเมินของกรมวิชาการเกษตร โดยเกษตรกรที่ทำการผลิตเพื่อการส่งออก ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานของประเทศคู่ค้า เมื่อคณะกรรมการรับรองมีมติให้รับรองแล้ว กรมวิชาการเกษตรจะออกใบรับรองสำหรับถั่วเหลืองฝักสดโดยไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ กับการได้รับอายุใบรับรอง 2 ปี และไม่สามารถโอนใบรับรองให้แก่ผู้อื่นได้ ทั้งนี้การออกใบรับรอง กรมวิชาการเกษตรจะดำเนินการออกให้ในนามเกษตรกร นิติบุคคลหรือกลุ่มที่ผ่านการประเมินเท่านั้น ซึ่งปัจจุบันประเทศคู่ค้าส่วนใหญ่ก็ให้การยอมรับใบรับรองมาตรฐาน ThaiGAP โดยกรมวิชาการเกษตร เนื่องจากมีกระบวนการและระบบการจัดการเป็นที่ยอมรับได้ ทำให้ประเทศคู่ค้ามั่นใจได้ว่าสินค้าที่ได้รับมีมาตรฐานและคุณภาพในการส่งออก

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับรองแหล่งผลิตพืช ซึ่งผู้ขอรับรองแปลงจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ (กลุ่มพัฒนาระบบตรวจรับรองมาตรฐานการผลิต และสำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช, 2553)

1. เป็นเจ้าของหรือผู้ถือสิทธิครอบครองพื้นที่การผลิต หรือเป็นผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าของหรือผู้ถือครองสิทธิให้ดำเนินการผลิตพืช
2. เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
3. เป็นผู้สมัครใจขอรับการรับรอง และยินดีที่จะปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการรับรองแหล่งผลิต GAP พืช ที่กรมวิชาการเกษตรกำหนด

4. ไม่เป็นผู้ถูกเพิกถอนการรับรอง จากกรมวิชาการเกษตรหรือหน่วยรับรองใดๆ ที่มีมาตรฐานเทียบเท่าของกรมวิชาการเกษตร เว้นแต่พ้นระยะเวลา 1 ปี นับจากวันที่ถูกเพิกถอนการรับรองมาแล้ว

สำหรับระเบียบปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมตามระบบการผลิตถั่วเหลืองฝักสดระดับเกษตรกร (ภาคผนวก ง) ซึ่งมีข้อกำหนด เกณฑ์ที่กำหนดและวิธีการตรวจประเมิน ที่จะครอบคลุมระบบการผลิตถั่วเหลืองฝักสดในทุกขั้นตอนการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและมาตรฐาน พร้อมทั้งคำแนะนำหลักการปฏิบัติตามระบบการผลิตถั่วเหลืองฝักสด (ภาคผนวก จ) ที่มีรายละเอียดอธิบายขั้นตอนการดำเนินการเพื่อแนะนำให้ผลิตถั่วเหลืองฝักสดตามระบบการผลิตทั้งหมด ซึ่งจะมีข้อกำหนดที่ผู้ปลูกต้องปฏิบัติ 8 ข้อกำหนด โดยแต่ละข้อจะมีเกณฑ์ที่กำหนดและแนวทางการประเมิน ดังนี้ (กรมวิชาการเกษตร, 2552)

1. แหล่งน้ำ ได้มีการกำหนดว่าน้ำที่ใช้ไม่มีการปนเปื้อนจุลินทรีย์ สารเคมี และโลหะหนัก ประเมินได้จากสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำที่ใช้

2. พื้นที่ปลูก ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีความเสี่ยงจากวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์ที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลผลิตซึ่งประเมินได้จากสภาพแวดล้อมและดินที่ใช้

3. การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ต้องใช้วัตถุอันตรายที่มีการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง และไม่ใช้วัตถุอันตรายที่ประกาศห้ามใช้ ต้องทำตามคำแนะนำในฉลากหรืออ้างอิงคำแนะนำจากกรมวิชาการเกษตร และจะต้องเก็บรักษาอย่างถูกต้องและปลอดภัย สามารถตรวจประเมินได้จากสถานที่เก็บรักษาและบันทึกข้อมูลการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร

4. การจัดการให้ได้ถั่วเหลืองฝักสดที่ตรงตามพันธุ์ ฝักและเมล็ด จากเกณฑ์ที่กำหนดว่าเมล็ดพันธุ์ที่ปลูกต้องตรงกับความต้องการของตลาดมีคุณภาพตรงตามมาตรฐานเมล็ดพันธุ์จากแหล่งผลิต ที่น่าเชื่อถือ เพื่อให้ได้ฝักและเมล็ดสมบูรณ์จากการใส่ปุ๋ยและให้น้ำที่เป็นไปตามคำแนะนำซึ่งจะประเมินได้จากการจดบันทึกข้อมูลแหล่งที่มาและประวัติของเมล็ดพันธุ์ และบันทึกการใส่ปุ๋ย ให้น้ำในการผลิตถั่วเหลืองฝักสด

5. ผลผลิตปลอดจากศัตรูพืช ได้มีการกำหนดว่าต้องสำรวจศัตรูพืชที่เข้าทำลายและป้องกันกำจัดตามคำแนะนำ ส่วนผลผลิตที่ผ่านการคัดแยกแล้วต้องไม่มีโรคและแมลงศัตรูพืชติดอยู่ โดยจะประเมินได้จากการจดบันทึกข้อมูลการสำรวจศัตรูพืชและการป้องกันกำจัดในสมุดบันทึก

6. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ได้มีการกำหนดว่าอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยว วิธีการเก็บเกี่ยว วิธีการคัดแยก และภาชนะบรรจุต้องสะอาด ไม่มีการปนเปื้อนจุลินทรีย์ที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ผลผลิตที่ได้จะต้องตรงตามวัตถุประสงค์คุณภาพ จะประเมินได้จากอุปกรณ์ภาชนะบรรจุที่ใช้ และบันทึกการเก็บเกี่ยว

7. การเก็บรักษาและการขนย้ายผลผลิตในแปลง มีเกณฑ์ที่กำหนดว่าสถานที่เก็บรักษาผลผลิต ต้องสะอาด มีอากาศถ่ายเทได้ดี อุปกรณ์ และพาหนะในการขนย้ายผลผลิตจะต้องป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุอันตราย ศัตรูพืช และพาหะนำโรคได้ รวมทั้งต้องมีการขนย้ายผลผลิตอย่างระมัดระวัง จะประเมินได้จากสภาพแวดล้อมของสถานที่ อุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ ขั้นตอนและวิธีการขนย้ายผลผลิต

8. การบันทึกข้อมูล มีเกณฑ์ที่กำหนดว่าต้องมีการบันทึกข้อมูล แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ การใส่ปุ๋ยและน้ำในการผลิตถั่วเหลืองฝักสด การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร และข้อมูลการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว โดยจะประเมินจากการจดบันทึกข้อมูลของเกษตรกร

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการที่รัฐบาลได้กำหนดปีแห่งความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) ที่มีขึ้นในปี 2547 และผลักดันให้ไทยเป็นครัวของโลก ดังนั้นแนวทางปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความปลอดภัยด้านอาหาร ด้วยระบบการผลิตที่ปลอดภัยและมีคุณภาพตั้งแต่การปลูก ดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว ขบวนการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป การขนส่งจนถึงผู้บริโภค ตลอดจนการสุขาภิบาลฟาร์ม จึงทำให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมในพืชผัก ผลไม้ และไม้ดอก ดังเช่น ในลำไยมีการศึกษาของวรรณภรณ์ เกษมศรี (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของร้านค้าสารเคมีเกษตร ต่อการสนับสนุนการผลิตลำไย ตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม พบว่าร้านค้าสารเคมีเกษตรที่มีบทบาทในการเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายที่เกิดจากสารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ การให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการปฏิบัติในการใช้สารเคมีและการปฏิบัติตามกฎหมาย

สำหรับการนำระบบดังกล่าวมาใช้กับส้มเขียวหวาน วรรณิกา ศรีลัย (2549) ได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบการจัดการคุณภาพของการปฏิบัติทางเกษตรที่ดีที่เหมาะสมสำหรับส้มเขียวหวานในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความรู้ที่น้อยเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ปุ๋ย และการเก็บสารเคมีทางการเกษตร ในมะม่วงก็เช่นกัน จาตุรงค์ สุวรรณพันธ์ (2550) พบว่ามีปัจจัยที่สำคัญ 5 ประการ ที่ส่งผลต่อการได้รับรองแหล่งผลิตตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง ในอำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่ คือ อายุของเกษตรกร ที่มีผลต่อการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับระบบการผลิต การเข้ารับการอบรมที่จะช่วยเพิ่มความรู้และทักษะในการผลิต ความรู้เรื่องระบบที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ทัศนคติและการปฏิบัติตามระบบที่ทำให้

เกษตรกรเชื่อมั่นว่าเมื่อปฏิบัติตามระบบนี้แล้วจะเกิดผลดีกว่าแบบเดิม นอกจากนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตสับปะรดตามการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในจังหวัดลำปาง จากการศึกษาของ งามฉวี จันทพา (2552) พบว่าการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ มีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร ประสบการณ์ในการผลิตสับปะรด ประสบการณ์ในการฝึกอบรมด้านการเกษตร ความรู้ในการผลิตสับปะรด ทักษะในการผลิตสับปะรด และการปฏิบัติในการผลิตสับปะรด เกษตรกรส่วนใหญ่ทราบว่า ถ้าผลิตแบบการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสม จะขายเข้าโรงงานได้ นอกจากนี้ยังพบว่ามีเกษตรกรบางส่วนยังไม่เข้าใจ เนื่องจากการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมเข้าใจยาก

ในส่วนของการใช้ระบบการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมในพืชผัก เช่นงานวิจัยของ ศรารุช เตละวานิชย์ (2551) ได้ศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกกระเจี๊ยบเขียวต่อการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับการปลูกกระเจี๊ยบเขียวเพื่อการส่งออก ในอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าเกษตรกรสามารถทราบแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระเจี๊ยบเขียวและความรู้ทางการเกษตร ตลอดจนในเรื่องการดูแลรักษาความสะอาดในแปลงปลูกและปลอดสารพิษจากยาฉีดศัตรูพืช หรือปลอดจากสารเคมีทุกชนิดเป็นอย่างดี อีกทั้งเกษตรกรมีการควบคุมดูแลการปลูกกระเจี๊ยบเขียวด้วยตนเอง มีการเลือกพื้นที่ใกล้แหล่งน้ำและไม่เป็นที่ลุ่มหรือน้ำท่วมขัง แต่ต้องอยู่ห่างจากโรงพยาบาลและโรงงานอุตสาหกรรม และยังมีการบันทึกข้อมูลการปฏิบัติการต่างๆ โดยจัดทำเป็นสมุดบันทึกในการจัดเก็บเพื่อตรวจสอบย้อนกลับได้ ปิยะนันท์ สุวรรณปิงคำ (2552) ได้ศึกษาการนำการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมมาใช้ในการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในอำเภอสาร์ภักี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และการปฏิบัติตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมในการปลูกผักปลอดสารพิษอยู่ในระดับที่ดี แต่ยังมีบางส่วนที่เข้าใจว่าจะต้องไม่ใช้สารเคมีอย่างสิ้นเชิง ทำให้เกิดข้อสงสัยและวิตกในเรื่องของโรคแมลงที่จะเกิดขึ้น จึงไม่มีความต้องการนำระบบนี้มาใช้

นอกจากนี้ ประถม ทองเซอร์ (2553) ได้ศึกษาความต้องการความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชผักตามการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรมีความต้องการความรู้ด้านราคาและตลาดรับซื้อผลผลิตที่ปฏิบัติตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมมากที่สุด เนื่องจากราคารับซื้อผลผลิตของโครงการหลวงขึ้นกับราคาในตลาดทั่วไป และยังมีพืชผักสวนครัว ดังเช่นงานวิจัยของ อติศักดิ์ พรหมเมืองดี (2553) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกกะหล่ำปลีในตำบลบ่อสสี อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามี 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสม คือ รายได้และการเข้ารับฝึกอบรม กล่าวคือ ถ้าเกษตรกรมีรายได้จากการ

ขายกะหล่ำปลีเพิ่มมากขึ้น จะทำให้เกษตรกรมีการจัดการสุขลักษณะของแปลงปลูกที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และการได้รับการอบรมจากหน่วยงานราชการ จะทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติเกี่ยวกับเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับกะหล่ำปลีเช่นกัน อีกทั้งยังมีการศึกษาเกี่ยวกับไม้ดอกอีกด้วย ดังเช่น พนิดา เตละวานิชย์ (2549) ได้ศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ในอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ในการเข้าสู่ระบบการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับการผลิตกล้วยไม้ตัดดอก พบว่าเกษตรกรยังขาดความเข้าใจในหลักการและแนวคิดของระบบเกษตรดีที่เหมาะสมอันเนื่องมาจากขาดข้อมูลที่ชัดเจน และยังมีความพร้อมต่ำในเรื่องของข้อกำหนดการบันทึกข้อมูล อีกทั้งยังมีความพร้อมปานกลางในเรื่องของข้อกำหนดการเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลในแปลง แต่เกษตรกรยังได้รับข้อมูลจากกลุ่มเกษตรกรที่ตนเป็นสมาชิก เกษตรกรทุกรายมีความเห็นว่าระบบการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมจะสามารถช่วยลดปัญหาและเพิ่มปริมาณการส่งออกกล้วยไม้ของประเทศไทยได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved